

УДК 378.147:174(073)(477)

СВІТЛАНА КРИШТАНОВИЧ, доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки та психології, Львівський державний
університет фізичної культури імені Івана Боберського, Україна
ORCID ID 0000-0002-2147-9028

skrischtanovich@gmail.com

ДАНИЛО-МИХАЙЛО СТОДІЛКО, аспірант кафедри педагогіки та
інноваційної освіти, Національний університет "Львівська
політехніка", Україна
ORCID ID 0009-0009-7424-4810

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО ЕТИКЕТУ СТУДЕНТІВ-ПРАВНИКІВ

SVITLANA KRYSHYANOVYCH, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Professor of the Department of Pedagogy and Psychology, State
University of Physical Culture named after Ivan Bobersky, Ukraine

DANYLO-MYKHAILO STODILKO, graduate student of the Department of
Pedagogy and Innovative Education Lviv Polytechnic National
University

INNOVATIVE APPROACHES TO FORMING PROFESSIONAL ETIQUETTE OF LAW STUDENTS

У статті розкрито сутність і значення професійного етикету як складової фахової підготовки студентів-правників. Зазначено, що сучасні умови розвитку правової освіти потребують переорієнтації освітнього процесу на формування не лише правових знань і практичних навичок, а й високої культури професійної поведінки, моральних переконань і комунікативної компетентності. Акцентовано увагу на тому, що професійний етикет юриста виступає важливим чинником становлення його правової культури, іміджу та довіри до правничої професії. У дослідженні визначено інноваційні підходи до формування етичної компетентності студентів спеціальності "Право", серед яких: інтеграція елементів етичного тренінгу в навчальні дисципліни, використання технологій кейс-навчання, моделювання професійних ситуацій, ділові ігри, дебати та ситуаційні вправи.

Окрему увагу приділено ролі викладача як наставника та носія професійних етичних цінностей. Визна-

чено педагогічні умови ефективного формування професійного етикету, а саме: гуманістичну спрямованість освітнього процесу, партнерську взаємодію між викладачем і студентом, систематичність етичного виховання та зв'язок навчального процесу з майбутньою професійною діяльністю.

Зроблено висновок, що впровадження інноваційних педагогічних технологій у підготовку студентів-правників забезпечує комплексний розвиток їхньої професійно-етичної культури, формує навички етичного спілкування, толерантності, відповідальності та дотримання правових і моральних норм у професійній діяльності.

Ключові слова: професійний етикет, етична компетентність, правнича освіта, інноваційні технології, студент-правник, педагогічні умови.

Summary. The article reveals the essence and significance of professional etiquette as an integral component of the professional training of law students. It is noted that the modern conditions of legal education development require reorienting the educational process toward the formation of not only legal knowledge

and practical skills but also a high culture of professional behavior, moral convictions, and communicative competence. Attention is drawn to the fact that the professional etiquette of a lawyer serves as an important factor in shaping their legal culture, professional image, and public trust in the legal profession.

The study identifies innovative approaches to developing ethical competence among students majoring in Law, including the integration of ethical training elements into academic disciplines, the use of case-based learning technologies, modeling of professional situations, business games, debates, and situational exercises.

Special attention is given to the role of the instructor as a mentor and bearer of professional ethical values. The pedagogical conditions for the effective formation of professional etiquette are defined, including the humanistic orientation of the educational process, partnership-based interaction between instructor and student, systematic ethical education, and the connection between the learning process and future professional activity.

It is concluded that the

implementation of innovative pedagogical technologies in the training of law students ensures the comprehensive development of their professional and ethical culture, fostering skills of ethical communication, tolerance, responsibility, and adherence to legal and moral norms in professional practice.

Key words: professional etiquette, ethical competence, legal education, innovative technologies, law student, pedagogical conditions.

Мета: обґрунтувати теоретичні засади і визначити практичні напрями упровадження інноваційних підходів до формування професійного етикету студентів-правників у процесі їхньої фахової підготовки.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Сучасні тенденції розвитку вищої освіти в Україні зумовлюють необхідність оновлення змісту та технологій підготовки майбутніх правників відповідно до вимог європейського освітнього простору, викликів глобалізованого суспільства. Одним з ключових аспектів фахової підготовки юриста є формування професійного етикету, який визначає культуру спілкування, моральну відповідальність, дотримання норм професійної поведінки та повагу до прав людини. Професійний етикет юриста не лише регулює його службові взаємини, а й виступає важливим чинником довіри до правничої професії, зміцнення авторитету правової системи держави та утвердження принципів верховенства права. Водночас традиційні методи навчання не завжди забезпечують належний рівень сформованості етичних компетентностей студентів, обмежуючи процес засвоєння морально-етичних норм лише теоретичними знаннями. В умовах цифрової трансформації освіти виникає потреба в упровадженні інноваційних підходів і педагогічних технологій, що сприяють активному введенню студентів у практико-орієнтовану діяльність, розвитку критичного мислення, комунікативної культури, емоційного інтелекту та рефлексії власних етичних установок. Саме тому актуальним постає

питання розроблення ефективних інноваційних методик формування професійного етикету майбутніх правників, які забезпечували б гармонійне поєднання знань, цінностей і поведінкових моделей у процесі професійної підготовки.

Аналіз досліджень і публікацій.

Проблема формування професійного етикету майбутніх правників набуває особливого значення в умовах модернізації правничої освіти та посилення вимог до морально-етичних стандартів юридичної діяльності. Формування у студентів навичок професійного спілкування, культури поведінки та етичної відповідальності є необхідною передумовою їхнього професійного становлення. Дослідженням питань професійної етики, культури спілкування та педагогічних аспектів виховання моральних цінностей займалися такі українські науковці, як Н. Азарова (2009), Л. Барановська, С. Циганій (2015), З. Височан (2021), О. Волошина, С. Кізім, В. Кобися, А. Кобися, О. Пінаєва (2024), та ін., котрі підкреслюють роль гуманістичного підходу та виховання моральної самосвідомості особистості. У контексті підготовки майбутніх юристів питання професійної етики, правової культури та етичних стандартів розглядали Н. Кушевська, Ю. Заверуха, В. Прилипко (2024), М. Криштанович (2023; 2024), Ю. Перебийніс (2020), О. Семиног, Л. Насіленко (2015). Водночас у сучасних умовах цифровізації освіти зростає інтерес до інноваційних педагогічних технологій, які забезпечують практико-орієнтований та інтерактивний характер навчання. У цьому напрямі варто відзначити дослідження С. Циганій (2016; 2017), Х. Романів (2020), М. Ценко (2014), котрі обґрунтовують ефективність кейс-методу, ділових ігор, моделювання професійних ситуацій у формуванні етичної компетентності студентів.

Разом з тим питання комплексного впровадження інноваційних підходів саме у процес формування професійного етикету студентів-правників ще не знайшло достатнього відображення у науковій літературі, що зумовлює актуальність подальших досліджень у цьому напрямі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Формування професійного етикету студентів-правників є складним і багатокомпонентним процесом, що охоплює засвоєння морально-етичних норм, розвиток культури спілкування, формування внутрішньої потреби діяти відповідно до принципів справедливості, гідності та поваги до людини. Етична культура юриста ґрунтується на гуманістичних цінностях, правосвідомості, відповідальному ставленні до виконання професійних обов'язків. Тому підготовка студентів за спеціальністю "Право" має спрямовуватися не лише на набуття правових знань, а й на розвиток етичної компетентності як ключової складової професіоналізму (Криштанович, 2024).

Інноваційні підходи до формування професійного етикету передбачають використання педагогічних технологій, які забезпечують активну участь студентів у навчальному процесі, стимулюють їхню самостійну діяльність і сприяють усвідомленню моральних наслідків власних рішень (Азарова, 2009). До таких належать: кейс-метод, моделювання професійних ситуацій, тренінгові заняття, дебати, рольові та ділові ігри. Їх застосування у правничій освіті сприяє розвитку етичного мислення, умінь аргументовано відстоювати позицію, діяти в межах правових і моральних норм. Важливою умовою ефективного формування професійного етикету є використання цифрових освітніх технологій, які розширюють можливості практичного навчання (Волошина та ін., 2024). Зокрема, позитивні результати демонструє впровадження інтерактивних платформ і симуляцій, що імітують судові процеси, консультації клієнтів, адвокатські дебати тощо. Такі інструменти дають змогу студентам не лише засвоїти професійні стандарти поведінки, а й відпрацювати навички етичного реагування у складних професійних ситуаціях. Складовою такого процесу є також етичний тренінг, спрямований на розвиток емоційного інтелекту, емпатії та здатності до етичної рефлексії (Романів, 2020).

Окремої уваги потребує роль викладача як носія моральних і про-

фесійних цінностей. Саме його особистий приклад, комунікативна культура, доброзичливість і вимогливість формують у студентів зразки поведінки, які згодом трансформуються у професійні переконання. Викладач виступає не лише джерелом знань, а й наставником, котрий створює гуманістичне освітнє середовище, де виховується повага до права, до людини та до етичних норм професійної взаємодії (Перебийніс, 2020). Суттєвим чинником ефективності інноваційних підходів є інтеграція етичних компонентів у навчальні дисципліни правового спрямування. Це означає, що кожен навчальний курс - від теорії держави і права до кримінального процесу - повинен містити етичні аспекти аналізу правових ситуацій. Такий підхід забезпечує системність формування етичних уявлень і дозволяє студентам розглядати юридичні категорії через призму моралі, гуманізму й відповідальності (Кушевська та ін., 2024).

Неабияке значення відіграють практична підготовка та стажування студентів у судових і правоохоронних органах, адвокатських бюро, громадських правозахисних організаціях. Саме під час практичної діяльності вони мають можливість зіставити теоретичні знання з реальними етичними викликами юридичної практики (Семиног, Насіленко, 2015). Виконання професійних завдань у реальному середовищі формує у них розуміння етичних меж професійної поведінки, відповідальності перед клієнтом, суспільством і законом.

Крім того, вагомим чинником є формування етичного освітнього середовища в університеті. Атмосфера взаємоповаги, академічної доброчесності, партнерських взаємин між викладачами та студентами створює сприятливі умови для виховання внутрішньої культури юриста. У цьому контексті особливого значення набувають політика академічної доброчесності, кодекси честі, студентські етичні комітети, що сприяють утвердженню морально-правових цінностей у щоденному освітньому процесі.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проведений

аналіз засвідчує, що формування професійного етикету студентів-правників є невід'ємною складовою якісної правничої освіти та передумовою становлення високопрофесійного, морально зрілого фахівця. Професійний етикет майбутнього юриста не зводиться лише до знання норм поведінки, а охоплює глибоке усвідомлення етичних принципів права, поваги до гідності людини та відповідальності перед суспільством.

Інноваційні підходи до формування етичної культури студентів виявили свою ефективність у контексті активного, особистісно орієнтованого навчання. Використання кейс-методів, рольових і ділових ігор, тренінгів, дебатів і цифрових освітніх технологій дозволяє створити ситуації, максимально наближені до реальних професійних викликів, забезпечити практичне засвоєння норм професійної поведінки. Особлива роль у формуванні професійного етикету належить викладачеві, котрий має бути прикладом етичної поведінки та носієм гуманістичних цінностей. Саме його педагогічна позиція, комунікативна культура й особистий приклад формують уявлення про справжні стандарти юридичної професії.

Таким чином, ефективне формування професійного етикету майбутніх юристів можливе лише за умови поєднання інноваційних освітніх технологій, морально орієнтованого змісту навчальних програм та створення етичного освітнього середовища. Це забезпечить підготовку правників нової генерації – високоморальних, компетентних і відповідальних фахівців, здатних діяти на засадах верховенства права та поваги до людини.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Азарова Н. В. (2009). Використання інноваційних технологій навчання у формуванні комунікативної компетенції майбутніх правників. *Наука і освіта*, 7, 12–16.
2. Барановська, Л. В., Циганій, С. О. (2015). Культура мови як складова культури професійно-правового спілкування працівників юридичної

галузі. *Національний авіаційний університет*, 6, 1–4.

3. Височан, З. (2021). Науково-теоретичні аспекти формування невербальних та етикетних компонентів культури діалогічного мовлення у майбутніх фахівців з правознавства. *Молодь і ринок*, 6(185), 95–99.

4. Волошина, О., Кізім, С., Кобиця, В., Кобиця, А., & Пінаєва, О. (2024). Інноваційні підходи формування цифрового етикету майбутніх педагогів в умовах трансформації освіти. *Молодь і ринок*, 4(224), 127–133.

5. Кушевська, Н. М., Заверуха, Ю. Г., & Прилипко, В. М. (2024). Актуальні виклики та тенденції у сфері професійної підготовки юристів в Україні. *Наука і техніка сьогодні*, 2(30), 655–669.

6. Кузьменко, Ю. В. (2019). Реформування системи юридичної вищої освіти в Україні. *Педагогічний альманах*, (42), 70–75.

7. Криштанович, М. Ф. (2024). Вплив академічного середовища на формування професійного етикету у студентів-юристів. *Педагогічна Академія: наукові записки*, 11.

8. Криштанович, М. Ф., & Луцан, Ю. П. (2024). Формування інформаційно-аналітичної компетентності бакалаврів у галузі права: сучасні підходи та методи. *Педагогічна Академія: наукові записки*, 12.

9. Криштанович, М. Ф. (2023). Особливості формування професійного етикету майбутніх юристів. *Академічні візії*, 18.

10. Криштанович, М. Ф. (2022). Формування професійної компетентності майбутніх викладачів права. *Освітні Обрії*, 54(1), 77–80.

11. Перебийніс, Ю. В. (2020). Структура готовності майбутніх бакалаврів права до професійно орієнтованого іншомовного спілкування. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*, 191, 259–262.

12. Семиног О. М., Насіленко Л. А. (2015). Професійна комунікативна підготовка майбутніх юристів: теорія і практика: монографія. Суми : Вид-во СумДПУ імені А.С.Макаренка, 324 с.

13. Циганій, С. О. (2016). Модель формування культури професійно-правового спілкування в майбутніх

юристів у процесі фахової підготовки. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького*, (15).

14. Циганій С. О. (2017). Формування культури професійно-правового спілкування в майбутніх юристів у процесі фахової підготовки. (Дис. ... канд. пед. наук), Київ. 239 с.

15. Романів Х. Б. (2020). Інформаційно-комунікаційні технології як засіб підвищення професійної майстерності студентів-правників. *Право та інновації*, 4(32), 55–61.

16. Ценко, М. Б. (2014). Формування комунікативної компетентності майбутніх юристів. *Вісник Національного університету Юридична академія України імені Ярослава Мудрого*, 4, 41–50.

17. Шаповаленко, Н. М. (2023). Мовна підготовка студентів-юристів в контексті євроінтеграції. *Закарпатські філологічні студії*, 27(3), 46–50.

REFERENCES

1. Azarova N. V. (2009). Vykorystannya innovatsiynykh tekhnolohiy navchannya u formuvanni komunikatyvnoyi kompetentsiyi maybutnikh pravnykiv. *Nauka i osvita*, 7, 12–16.

2. Baranovska, L. V., Tsyhaniiy, S. O. (2015). Kultura movy yak skladova kultury profesiyno-pravovoho spilkuvannya pratsivnykiv yurydychnoyi haluzi. *Natsionalnyy aviatsiynnyy universytet. Seriya: Pedahohika, Psykholohiya*, 6, 1–4.

3. Vysochan, Z. (2021). Naukovo-teoretychni aspekty formuvannya neverbal'nykh ta etyketnykh

komponentiv kul'tury dialohichnoho movlennya u maybutnikh fakhivtsiv z pravoznavstva. *Molod i rynok*, 6(185), 95–99.

4. Voloshyna, O., Kizim, S., Kobysya, V., Kobysya, A., Pinayeva, O. (2024). Innovatsiyni pidkhody formuvannya tsyfrovoho etyketu maybutnikh pedahohiv v umovakh trasformatsiyi osvity. *Molod i rynok*, 4(224), 127–133.

5. Kushevska, N. M., Zaverukha, YU. H., Prylypko, V. M. (2024). Aktualni vyklyky ta tendentsiyi u sferi profesiynoyi pidhotovky yurystiv v Ukraini. *Nauka i tekhnika sohodni*, 2 (30), 655–669.

6. Kuzmenko, YU. V. (2019). Reformuvannya systemy yurydychnoyi vyshchoyi osvity v Ukraini. *Pedahohichnyy almanakh*, (42), 70–75.

7. Kryshtanovych, M. F. (2024). Vplyv akademichnoho seredovyscha na formuvannya profesiynoho etyketu u studentiv-yurystiv. *Pedahohichna Akademiya: naukovi zapysky*, 11.

8. Kryshtanovych, M.F., Lutsan, YU. P. (2024). Formuvannya informatsiyno-analitychnoyi kompetentnosti bakalavriv u haluzi prava: suchasni pidkhody ta metody. *Pedahohichna Akademiya: naukovi zapysky*, 12.

9. Kryshtanovych, M. F. (2023). Osoblyvosti formuvannya profesiynoho etyketu maybutnikh yurystiv. *Akademichni vizyiyi*, 18.

10. Kryshtanovych, M. F. (2022). Formuvannya profesiynoyi kompetentnosti maybutnikh vykladachiv prava. *Osvitni Obriyi*, 54(1), 77–80.

11. Perebyynis, YU. V. (2020).

Struktura hotovnosti maybutnikh bakalavriv prava do profesiyno oriyentovanoho inshomovnoho spilkuvannya. *Naukovi zapysky*, 191, 259–262.

12. Semynoh O. M., Nasilyenko L. A. (2015). Profesiyna komunikatyvna pidhotovka maybutnikh yurystiv: teoriya i praktyka: monohrafiya. Sumy: Vyd-vo SumDPU imeni A. S. Makarenka. 324 s.

13. Tsyhaniiy, S. O. (2016). Model formuvannya kultury profesiyno-pravovoho spilkuvannya v maybutnikh yurystiv u protsesi fakhovoyi pidhotovky. *Visnyk Cherkaskoho natsionalnoho universytetu imeni Bohdana Khmelnytskoho*, 15.

14. Tsyhaniiy S. O. (2017). Formuvannya kul'tury profesiyno-pravovoho spilkuvannya v maybutnikh yurystiv u protsesi fakhovoyi pidhotovky. (Dys. ... kand. ped. nauk). Kyiv. 239 s.

15. Romaniv KH. B. (2020). Informatsiyno-komunikatsiyni tekhnolohiyi yak zasib pidvyshchennya profesiynoyi maysternosti studentiv-pravnykiv. *Pravo ta innovatsiyi*, 4(32), 55–61.

16. Tsenko, M. B. (2014). Formuvannya komunikatyvnoyi kompetentnosti maybutnikh yurystiv. *Visnyk Natsionalnoho universytetu Yurydychna akademiya Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho*, (4), 41–50.

17. Shapovalenko, N. M. (2023). Movna pidhotovka studentiv-yurystiv v konteksti yevrointehratsiyi. *Zakarpatski filolohichni studiyi*, 27(3), 46–50.

Стаття надійшла 18.09.2025 р.